

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Stockholm, arresten Södertälje, den 29 maj 2024

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Per Lennerbrant genomförde seniora rådgivaren Gunilla Bergerén den 29 maj 2024 en oanmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Stockholm, arresten Södertälje. Vid inspektionen deltog även byråchefen Anna Flodin, juristen Johanna Fransson och sakkunniga Sofia Löfvenberg.

Inspektionen inleddes med att jourhavande förundersökningsledare (JFUL) AA kortfattat presenterade verksamheten. Därefter förevisades arresten och delar av lokalerna fotograferades. JO:s medarbetare gjorde en översiktlig granskning av bl.a. rutiner, incidentrapporter samt utskrifter ur Polismyndighetens digitala arrestförteckning (DAF). Vidare samtalade JO:s medarbetare med fyra personer i personalen och fem intagna. Inspektionen avslutades med en genomgång där företrädare för Polismyndigheten gavs möjlighet att kommentera de iakttagelser som JO:s medarbetare hade gjort vid inspektionen. På det avslutande mötet deltog gruppchef BB och JFUL CC.

Inspektionens syfte

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, (Opcat-verksamheten). Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

JO Per Lennerbrant har beslutat om att genomföra en inspektionsserie för att följa upp den ansträngda beläggningssituationen i arrestverksamheten som bl.a. har beskrivits i media och i inkomna klagomål till JO. Granskningen är främst inriktad på den fysiska miljön, bemanningen av arresten och bemötandet av intagna. Detta är den första inspektionen inom ramen för denna granskning. Protokollet innehåller inga uttalanden av JO. I stället avser JO att efter inspektionsserien återkomma med samlade uttalanden.

lakttagelser vid inspektionen

Nedan följer en beskrivning av de iakttagelser som JO:s medarbetare gjorde under inspektionen.

Fysisk miljö

Arresten Södertälje är öppen dygnet runt alla dagar i veckan. I arrestkorridoren finns tio anhållningsceller och fyra tillnyktringsceller, s.k. LOB-celler. När inspektionen inleddes hölls totalt sju personer i förvar i arresten varav fyra var häktade.

LOB-cellerna har en madrass på golvet och en vattenautomat.

Anhållningscellerna är standardutrustade och har toalett och handfat i stål.

Cellerna har inga eluttag. Toaletten spolav personal utifrån och belysningen i taket kan endast regleras av personal. Samtliga celler har fönster med frostat glas på utsidan som förhindrar insyn men medger ett visst ljusinsläpp. Utöver celler finns det i arrestkorridoren ett kök, två förhörssrum, två duschrum och toaletter. Häktade får duscha varannan dag.

Rastgården består av höga fibercementväggar med en bänk i betong. Taket är till hälften täckt av korrigerad plåt och den andra hälften av ett galler. Vid rundvandringen var rastgården smutsig och nedskräpad med cigarettfimpar.

I samtal framförde de intagna att det är besvärande att inte kunna sköta spolningen av toaletten på egen hand. De måste ringa på och be att personalen spolav och det kan dröja innan det blir utfört. Vidare ansåg de intagna att det är påfrestande att inte själv kunna reglera belysningen i cellen. Ibland är den ständigt påslagen. Det lämnades samstämmiga uppgifter om att ventilationen och värmeregleringen fungerar dåligt. Det innebär att temperaturen i cellerna kan vara både för varm och för kall. En av de häktade uppgav att han de första dagarna var placerad i en LOB-cell.

Det finns ingen klocka i cellen eller i arrestkorridoren. De intagna är därför beroende av att fråga personalen om vilken tid det är på dygnet. En av de häktade nämnde även att han inte fick ha tillgång till papper och penna för att kunna göra minnesanteckningar. Två av de häktade uppgav att de under sin tid som häktade inte hade haft lakan i cellen utan bara tillgång till en filt.

Till lunch och middag serveras de intagna djupfrysta färdigrätter och till frukost färdiga portionsförpackningar av knäckebröd, te eller kaffe. Flera intagna upplevde att portionerna var dåligt tilltagna, att maten inte var välsmakande och att det är en brist att det endast finns tre olika rätter att välja mellan. En av de häktade uppgav att maten upplevdes som godtagbar de första dagarna men att ju längre tiden gått framstod maten som enahanda och näringsfattig och svår att äta. En annan uttryckte att maten är under all kritik. ”Det funkar några dagar men sedan tröttnar man”. Även frukosten ansågs bristfällig och intagna påtalade att det inte finns ”riktiga mackor”. De häktade kunde via sin advokat få in snus och cigaretter men arresten har ingen kioskverksamhet.

Vid den *avslutande genomgången* framförde ledningen att de för närvarande inte kan göra några förändringar gällande den mat som tillhandahålls eftersom de är bundna till ett upphandlat avtal. Därför finns det t.ex. inget mjukt bröd. De kan inhandla annan mat för att t.ex. tillgodose allergier. Om en intagen ber om mer mat ska det vara möjligt.

Bemanning

Vid arresten arbetar en gruppchef och sju JFUL. Två JFUL är tjänstgörande dagtid och en nattetid dvs. 23.00 till 06.30. De har en arbetsledande roll i förhållande till arrestvakterna och leder det operativa arbetet i arresten. I arbetsuppgifterna ingår förmansprövningar och säkerhetsbedömningar för bl.a. personer omhändertagna med stöd av polislagen och lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) inför insättning i cell. De ansvarar även för säkerhetsbedömningar i fråga om personer misstänkta för brott.

Ett privat bevakningsföretag, Securus Säkerhet AB (Securus), ansvarar för bemanningen av arrestvakter i arresten. Minst tre arrestvakter är i tjänst dagtid och två nattetid. Det beskrevs att det i huvudsak är ungefär samma personer som arbetar dagtid men nattetid kan det variera och vara flera nyanställda. Enligt avtalet mellan Polismyndigheten och Securus ska arrestvakterna bl.a. vara svenska medborgare och ha genomgått väktargrundutbildning. För att bli tilldelad sitt förordnande är Securus personal även skyldig att gå en särskild utbildning som organiseras av Polismyndigheten. Två av de tre arrestvakter som var i tjänst vid inspektionstillfället hade genomgått utbildningen. Den tredje var nyanställd och hade ingen information om när han skulle genomföra utbildningen.

Både arrestvakter och JFUL uppgav att kontakten mellan yrkesgrupperna fungerar bra. De har kontinuerlig kontakt antingen genom ett fysiskt besök eller genom telefonsamtal. I samband med förmansprövning går JFUL alltid ut i arresten.

Vid den *avslutande genomgången* framhöll ledningen att JFUL regelbundet under dagen är närvarande i arresten och att kontakten med arrestvakterna är god. Det framhölls att arbetssättet kan skilja sig åt beroende på vem som är i tjänst och att kontakten med arresten både kan göras fysiskt och telefonledes. Ledningen uppgav även att det generellt sett kan vara stor rotation på arrestvakterna men att de i Södertälje har haft en relativt stabil personalgrupp. Det kan vara en bidragande orsak till att bemanning och bemötandet fungerar väl.

Bemötande

Det är arrestvakterna som efter insättning i cell ansvarar för tillsynen av de intagna. Tillsyn sker genom en större lucka på den inre celldörren. Gripna och personer som är omhändertagna på grund av berusning ses till var femtonde minut och anhållna och häktade en gång i timmen. De intagna erbjuds dagligen att gå ut på rastgården och kan vid behov få gå ut vid fler än ett tillfälle. I samtal beskrev de intagna bemötandet från arrestvakterna som i huvudsak korrekt. Tre av de intagna uttryckte att kontakten var mycket bra och att de kände sig trygga med de anställda. De intagna uppgav att personalen kom inom rimlig tid när de ringde på och att de även upplevde att det fanns en regelbunden tillsyn. Samtliga uppgav att de fick gå ut på rastgården om de ville och att de fick duscha varannan dag. Samtliga häktade hade blivit tillfrågade om de använde mediciner vid inskrivningen. En anhållen person uppgav att dennes ordinerade medicin uteblivit.

En av de häktade hade glasögon vilka han blev fråntagen vid inskrivning i arresten. Han hade varit utan dessa i fyra dagar och uppgav att han bett om att få tillbaka glasögonen men att han fortfarande inte fått det.

Vi den *avslutande genomgången* uppgav ledningen att intagna vid inskrivningen regelmässigt blir fråntagna sina glasögon eftersom det finns en risk att de skadar sig själva. En intagen måste själv alltid begära att få tillbaka sina glasögon för att det ska göras en bedömning om det är lämpligt.

Beläggningssituationen

Beläggningssituationen i arresten varierar. I polisområde Stockholm syd, som Flemingsberg, Västberga och Södertälje hör till, är normalt två tredjedelar av cellerna belagda. Vid inspektionens inledning fanns det i Stockholm syd cirka 13 lediga celler. Kriminalvården och Polismyndigheten har ett avtal om att ta emot häktade för placering i arrest. Ansvarig JUFL meddelar alltid Kriminalvårdens samordnare när en häktad förvaras i arresten.

Det fyra häktade i arresten hade sedan häktning varit placerade där mellan fyra och nio dagar. I samtal med dem framkom följande:

De upplevde inte någon skillnad i sin vistelse i arresten som häktad i förhållande till anhållen. Samtliga uttryckte att det inte förekom några isoleringsbrytande åtgärder. De fick inte heller tillgång till någon form av förströelse såsom radio, tidskrifter eller tillgång till ett annat rum för någon form av tidsfördriv. Det som finns att tillgå är böcker som de kan låna.

Vidare önskade samtliga häktade få möjlighet till träning och de uttryckte att det är en stor brist att det inte finns någon träningsutrustning. De framhöll även att det borde finnas en TV i cellen. Vidare önskade de få möjlighet till längre samtal med en personal eller att få sällskap på rastgården av en personal.

Arrestvakterna bekräftade på fråga att vistelsens innehåll och rutiner är desamma för anhållna och häktade. Vidare uttryckte samtliga arrestvakter att de inte anser att det är lämpligt med häktade i arresten. En arrestvakt uppgav att han noterat att intagna mår bättre av att komma ut ur cellen. Han har därför ibland erbjudit en intagen ett samtal utanför cell. Detta är inte en rutin utan har varit ett eget initiativ. På fråga från JO:s medarbetare om det skulle gå att tillhandahålla träningsredskap i cell så avvisades den möjligheten utifrån säkerhetsaspekter och suicidrisken. En arrestvakt uppgav att det borde finnas ett TV-rum för de häktade. Det skulle kunna ge både miljöombyte och förströelse. En annan arrestvakt ansåg att Kriminalvården borde avsätta personal i arresten för att bättre kunna tillgodose de häktades rättigheter.

Vid inspektionstillfället var samtliga häktade placerade i en anhållningscell. I samtal med både JFUL och arrestvakterna bekräftades att det förekommer att barn befinner sig i arresten och att häktade placeras i LOB-cell.

Vid den avslutande genomgången ställdes frågor till ledningen kring de häktades situation i arresten. Ledningen uppgav att det i en skrivelse från Nationella operativa avdelningen (NOA) framgår vad som ska beaktas innan en häktad placeras i arrest. Det ska bl.a. tas kontakt med Kriminalvården för att få bekräftat att det saknas plats där innan en häktad tas i förvar i arresten. Vidare uppgav ledningen att deras kärnuppdrag påverkas av att häktade är placerade i arresten och att det tar tid från polisiära arbetsuppgifter. Om de t.ex. måste utföra en transport åt Kriminalvården kan den inte prioriteras bort och det innebär i praktiken förlorade resurser för annat polisiärt arbete.

Ledningen ansåg vidare att Polismyndigheten inte kan uppfylla ett flertal av de häktades lagstadgade rättigheter när de befinner sig i arresten. Frågan om att kunna erbjuda isoleringsbrytande åtgärder och möjligheter till förströelse har diskuterats i organisationen och konkreta förslag har lämnats. Med hänvisning till bristande resurser har dock inga åtgärder kunnat genomföras. Det har även förts samtal med Kriminalvården om den myndigheten kan avsätta personal till arresten för de som är häktade. Det önskemålet har avvisats av Kriminalvården. Ledningen har resonerat kring att utöka möjligheterna till sysselsättning i cell för att minska tristessen. Bland annat har de funderat kring möjligheten att erbjuda häktade utan restriktioner en radioapparat i cellen. Slutsatsen blev dock att det inte går p.g.a. att arresten är lyhörd och att det finns en risk att olämplig information når häktade med restriktioner. Vidare har de kommit fram till att det inte är möjligt att tillhandahålla träningsredskap eller en yogamatta i cellen eftersom det kan öka risken för suicid. Skälet till att häktade placeras i en LOB-cell är för det mesta att det inte finns lediga anhållningsceller på grund av beläggningssituationen och ansträngningar görs för att undvika sådana placeringar.

Protokollförelse vid inspektionen var Sofia Löfvenberg

Protokollet har justerats den 2024-09-23.

2024-09-24

Per Lennerbrant

Dokumentet har fastställts digitalt och har inga underskrifter.